

## بررسی مقایسه‌ای سبک زندگی خانواده‌های شاهد و ایثارگر و خانواده‌های عادی استان لرستان

مهتاب سبزیان\*

محسن ایمانی\*\*

### چکیده

توجه به مفهوم سبک زندگی در جامعه ایرانی به سال‌های اخیر باز می‌گردد. دلیل این امر تغییرات مداوم در شیوه‌های عینی زندگی مردم است. هدف از اجرای این پژوهش بررسی مقایسه‌ای سبک زندگی خانواده‌های شاهد و ایثارگر با خانواده‌های عادی استان لرستان بود. این پژوهش به صورت توصیفی مقایسه‌ای انجام شد. بدین منظور ۴۶۰ نفر از افراد سرپرست خانوار خانواده‌های شاهد و ایثارگر و خانواده‌های عادی استان لرستان با روش نمونه‌گیری سهمیه‌ای انتخاب شدند. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران محاسبه شد. داده‌ها با استفاده از پرسشنامه سبک زندگی اسلامی (ILST) در ده مؤلفه (عملکرد اجتماعی، مسائل عبادی، باورها، مسائل اخلاقی، مسائل مالی، مسائل خانوادگی، سلامت جسمی، مسائل عقلی و عملی، مسائل امنیتی و زمان‌شناسی) جمع‌آوری شدند. داده‌ها با نرم‌افزار SPSS-19 تجزیه و تحلیل شدند. یافته‌ها نشان داد که در مؤلفه‌های عبادی، باورها، اخلاقی، مالی، خانوادگی، جسمی، عقلی و امنیتی، میان دو گروه نمونه تفاوت معناداری وجود دارد ( $p < 0.05$ ). اما در عملکرد اجتماعی و زمان‌شناسی تفاوتی وجود ندارد ( $p > 0.05$ ). همچنین نتایج نشان داد که میان زنان و مردان در کل مقیاس سبک زندگی و کلیه خرده مؤلفه‌های آن تفاوت معناداری وجود ندارد و بین کل مقیاس سبک زندگی و خرده مؤلفه‌های آن براساس سطح تحصیلات، تنها در خرده مؤلفه زمان‌شناسی تفاوت معناداری وجود دارد ( $p < 0.05$ ). براساس یافته‌های پژوهش می‌توان نتیجه گرفت که برنامه‌ریزی و اجرای آموزش، با هدف تقویت بیشتر سبک زندگی اسلامی ضروری به نظر می‌رسد.

واژگان کلیدی: سبک زندگی، خانواده، شاهد و ایثارگر، مقایسه

\* Email: mahtab.sabzian@yahoo.com

\*\* Email: imanimo2@gmail.com

\* کارشناس ارشد مطالعات زنان دانشگاه تربیت مدرس

\*\* عضو هیئت علمی دانشگاه تربیت مدرس

## مقدمه

توجه به مفهوم سبک زندگی<sup>۱</sup> در جامعه ایرانی، به سال‌های اخیر باز می‌گردد. دلیل این امر تغییرات مداوم در شیوه‌های عینی زندگی مردم است. این تغییرات در سبک زندگی افراد جامعه، اسباب کنجکاو و بعضاً نگرانی صاحب‌نظران و سیاست‌گذاران اجتماعی فرهنگی را فراهم آورده است. سبک زندگی شیوه‌ای نسبتاً ثابت است که فرد برای رسیدن به اهداف خود به کار می‌برد؛ یعنی راهی است برای رسیدن به اهداف زندگی. این سبک، حاصل دوران کودکی فرد است. نخستین بار آلفرد آدلر (۱۹۲۲) سبک زندگی را مطرح کرد و بعدها پیروان او آن را گسترش دادند. او شناخت فرد را مستلزم شناخت سازمان ادراکی و شناخت سبک زندگی او می‌دانست و معتقد بود سبک زندگی به ایمان و اعتقاداتی اطلاق می‌شود که فرد در روزهای اولیه زندگی خود کسب می‌کند و یک الگوی ادراکی جهت‌دار است (شفیع‌آبادی، ۱۳۸۰).

سبک زندگی مجموعه عقاید، طرح‌ها و نمونه‌های عادی رفتار، هوی و هوس‌ها و شیوه‌های تبیین شرایط اجتماعی یا شخصی است که نوع خاص واکنش فرد را تعیین می‌کند (فاجینو<sup>۲</sup> و همکاران، ۲۰۰۳).

فرهنگ انگلیسی آکسفورد سبک زندگی را روش زندگی کردن بیان می‌کند. ویل<sup>۳</sup> (۱۹۹۳) تعریف مفهومی از سبک زندگی ارائه می‌دهد: الگوی متمایز رفتار فردی و اجتماعی یک فرد یا گروه. کلیوتاکیس و همکاران<sup>۴</sup> (۲۰۰۵) سبک زندگی را الگوی جمعی شیوه زندگی قابل تشخیص با طیفی از ویژگی‌های متمایز که به نگرش‌ها، باورها، فعالیت‌ها و رفتارهای فردی اشاره دارد، تعریف می‌کنند. سبک زندگی بازتاب دامنه کامل ارزش‌های اجتماعی، طرز برخورد و فعالیت‌هاست. سبک زندگی ترکیبی از الگوهای رفتاری و عادات فردی در سراسر زندگی می‌باشد که در طی آن فرایندهای اجتماعی شدن به وجود آمده است.

سبک زندگی از طریق روابط متقابل فرد با والدین، دوستان، خواهر و برادر، همسالان و رسانه آموخته می‌شود (پارکز، ۲۰۰۲<sup>۵</sup>). سازمان جهانی بهداشت (۱۹۹۸) سبک زندگی سالم را تلاش برای دستیابی به حالت رفاه کامل جسمی، روانی و اجتماعی توصیف کرده است. سبک زندگی سالم شامل رفتارهایی است که سلامت جسمی و روانی انسان را تضمین می‌کنند. به دیگر سخن،

- 
1. life style
  2. Fuchino
  3. Veal
  4. Chliaoutakis
  5. Parks

سبک زندگی سالم در بردارنده ابعاد جسمانی و روانی است. پروچاسکا و نورکراس<sup>۱</sup> (۱۳۸۱) شش سبک زندگی را معرفی می‌کنند: نازپرورانه؛ تحت سلطه؛ وسواسی؛ پرخاشگرانه؛ انزواجویانه؛ سبک زندگی مبتنی بر گرایش اجتماعی. آنها معتقدند که سبک زندگی سالم گرایش اجتماعی را منعکس می‌سازد.

سبک زندگی شیوه زندگی فرد است و عواملی چون ویژگی‌های شخصیتی، تغذیه، ورزش، خواب، مقابله با استرس، حمایت اجتماعی و استفاده از دارو را در برمی‌گیرد. با ارزیابی سبک زندگی افراد می‌توان به میزان موفقیت‌های فردی و اجتماعی آنان در زندگی دست یافت. سبک زندگی در وضعیت سلامت روان و بروز اختلال فکر مؤثر است (الکوک و همکاران، ۱۹۹۸؛ به نقل از: حسینی، ۱۳۸۰). آنچه زمینه بروز انحراف‌ها و اختلالات روانی را فراهم می‌کند، سبک زندگی فرد و ناتوانی وی در مواجهه با مشکلات زندگی است (دادستان، ۱۳۷۹).

سبک زندگی هر فرد متأثر از دو عامل عمده است: شخصیت فرد و ویژگی‌های محیط، این ویژگی‌ها به طرق مختلفی بر سبک زندگی افراد اثر می‌گذارند (پلاسکر<sup>۲</sup>، ۱۹۹۷). وییل (۱۹۹۳) معتقد است سبک زندگی چند بعد دارد: فعالیت‌ها، رفتار، ارزش‌ها، نگرش‌ها و تعامل شخصی و گروهی که می‌تواند توسط اشخاص انتخاب شود.

در زمینه شاخص‌های شناخته شده سبک زندگی می‌توان به فعالیت‌های فیزیکی، اوقات فراغت، خواب و بیداری، روابط اجتماعی، روابط خانوادگی، معنویت، ایمنی، آرامش و تغذیه اشاره کرد که هر کدام به‌منزله شاهراهی از زندگی افراد محسوب می‌شوند. یکی از راه‌های درک بهتر مفهوم سبک زندگی، بررسی عناصر و مؤلفه‌هایی است که برای سبک زندگی در درک بهتر مفهوم در نظر گرفته شده‌اند. منظور از مؤلفه، اموری هستند که مصداق عینی سبک زندگی محسوب می‌شوند (هوروویتز<sup>۳</sup>، ۲۰۰۲).

برای داشتن یک سبک زندگی مطلوب، دو نوع جهت‌گیری لازم است: ۱. بایدها و نبایدهای مورد قبول در زندگی؛ ۲. شیوه‌های اجرا و به‌عینیت رساندن آن. جهت‌گیری اول، به‌طور غالب ارزشی و اخلاقی است. جهت‌گیری دوم، مبتنی بر ارزش‌های عملی است. اخلاق، جهت‌گیری‌های کلی زندگی و علوم انسانی، به‌ویژه روان‌شناسی و شیوه‌های رسیدن به آن را فراراه انسان قرار می‌دهد. سبک زندگی از موضوعات بین‌رشته‌ای است که به هر دو بعد جسمانی و روانی توجه دارد.

1. Prochaska & Norcross

2. Plasker

3. Horowitz

یافته‌های کوپوسیلتا و ریمپل<sup>۱</sup> (۱۹۹۸) نشان داد که نوع تلاش‌های فرد در سبک زندگی خود با میزان سلامت روانی، میزان تضاد و دو سوگرایی و واکنش‌های فرد در اجتماع و محیط کار ارتباط دارد. عادات و سبک زندگی بر سلامتی و بیماری تأثیر می‌گذارند. این‌گونه رفتارها اغلب ریشه در ارزش‌های رفتارها فرهنگی یا نیازها و انتظارات فرد دارند (دی متیو و دیگران،<sup>۲</sup> ۲۰۰۴).

خانواده مهم‌ترین محیط تربیتی است که در حفظ سلامت روانی، اجتماعی و جسمی فرد نقش به‌سزایی دارد؛ مجموعه‌ای پویا، جهت‌دار و منظم که در آن برای هر یک از اعضای آن نقش و پایگاهی وجود دارد. تعادل و سلامت خانواده، منوط به ایفای نقش صحیح و به‌موقع تمام اعضای آن است. اعضای خانواده به انضمام وظایف، سیستم خانواده را تشکیل می‌دهند. موقعیت هریک از اعضای خانواده تعیین‌کننده نقش و وظیفه اوست (پارسونز؛ به نقل از: مرادی، ۱۳۸۹).

آدلر ریشه‌های سبک زندگی را سلامتی و ظاهر، وضعیت اجتماعی و اقتصادی خانواده، نگرش‌های والدینی، منظومه خانواده و نقش‌های جنسیتی می‌داند (استین،<sup>۳</sup> ۲۰۰۳). پژوهشگر معتقد است که سبک زندگی‌های متفاوت می‌تواند روی شیوه پرورش فرزندان و هویت‌پذیری آنها موثر باشد.

کرمی قهی و زادسر (۱۳۹۲) در پژوهشی به بررسی رابطه دین‌داری و سبک زندگی زنان پرداختند. نتایج پژوهش آنان نشان داد که میان دین‌داری و سبک زندگی بیشترین میزان همبستگی وجود دارد و بیشترین تبیین‌کنندگی دین در زمینه مصرف بوده است. بابانژاد و همکاران (۱۳۹۲) به بررسی سبک زندگی و پیش‌بینی تغییرات عوامل موثر بر آن در دانشجویان پرداختند. نتایج نشان داد که ارتباط سبک زندگی با رشته تحصیلی دانشجویان معنی‌دار بود، اما با جنس و بومی بودن آنها معنی‌دار نبود، رابطه معنی‌داری میان نمره فعالیت فیزیکی و عادات غذایی دانشجویان دیده شد. نجیمی و همکاران (۱۳۹۱) به بررسی سبک زندگی سالم در سالمندان شهر اصفهان پرداختند و به این نتیجه دست یافتند که میانگین نمره سبک زندگی سالم سالمندان در دو جنس، اختلاف معنی‌داری نشان نداد، نتایج آزمون حاکی از وجود ارتباط معنی‌دار بین میانگین نمره‌های مختلف سبک زندگی سالم با نمره آگاهی و نمایه توده بدن بود. خوش‌طینت (۱۳۹۱) پژوهشی با عنوان تأثیر التزام عملی به اعتقادات اسلامی از طریق سبک زندگی سالم بر گرایش دانشجویان به مصرف مواد مخدر را انجام داده است. یافته‌های تحقیق او نشان داد که میان التزام عملی به اعتقادات اسلامی و گرایش دانشجویان نسبت به مصرف مواد مخدر رابطه منفی مستقیم و معنی‌دار وجود

1. Rimpel
2. Dimatteo
3. Stein

دارد. یعنی با افزایش التزام عملی دانشجویان به اعتقادات اسلامی گرایش آنان نسبت به مصرف مواد مخدر کاهش می‌یابد. زارع و فلاح (۱۳۹۱) در پژوهشی به بررسی سبک زندگی جوانان پرداختند. این پژوهش به گونه‌شناسی سبک زندگی جوانان شهر تهران پرداخته است، نتایج نشان داد که براساس نمرات میانگین انواع سبک زندگی، بیشترین میانگین در سبک زندگی لذت‌جویانه و کمترین میانگین مربوط به سبک زندگی منفعلانه است و رابطه سبک زندگی با سرمایه اجتماعی و فرهنگی معنادار و مثبت است. نصرتی و ذوالفقاری (۱۳۹۱) در پژوهشی به بررسی تأثیر میزان دین‌داری بر سبک زندگی جوانان تهرانی پرداختند. نتایج این پژوهش نشان داده که هرچه میزان دین‌داری پایین‌تر باشد سبک‌های زندگی مدرن‌تر است و هرچه افراد دین‌دارتر باشند سبک‌های زندگی سنتی‌تر می‌شود. همچنین در میان پنج مؤلفه اصلی سبک زندگی مورد بررسی در این پژوهش، مدیریت بدن و توجه به پدیده مد و مارک در مصرف مادی جوانان بیش از سایر مؤلفه‌های سبک زندگی تحت تأثیر مدرنیته بوده و شکل مدرن به خود گرفته است. کردی و هادی‌زاده (۱۳۹۱) در پژوهشی به بررسی سبک زندگی زنان شاغل و غیرشاغل پرداختند و نتایج نشان داد که بیشتر زنان دارای سبک زندگی سنتی هستند. آزمون‌های مقایسه میانگین‌ها نشان می‌دهد میان سبک زندگی زنان شاغل و غیرشاغل تفاوت وجود دارد، این تفاوت در ابعاد سبک زندگی (روابط اجتماعی، مدیریت بدن، الگوی خرید) کاملاً مشهود است. پیرزاده و شریفی‌راد (۱۳۸۹) در پژوهشی با عنوان بررسی سبک زندگی سالم معلمان به بررسی سبک زندگی معلمان شاغل در مدارس دخترانه اصفهان پرداختند و به این نتایج دست یافتند که ۸۵ درصد معلمان سبک زندگی مطلوب داشتند، ۱۳/۵ درصد نیمه‌مطلوب و یک درصد نامطلوب داشتند. تنهایی و خرمی (۱۳۸۸) در پژوهشی به بررسی رابطه جامعه‌شناختی باورهای دینی و سبک زندگی براساس نظریه و روش گافمن پرداختند. این پژوهش با چهارچوب شناختی و روش شناختی اروین گافمن انجام شده است. نتایج به‌دست آمده نشان داد که میان باورهای دینی و سبک زندگی افراد ارتباط معناداری برقرار است. ربانی و رستگار (۱۳۸۷) پژوهشی با عنوان «جوان، سبک زندگی و فرهنگ مصرفی» انجام داده‌اند. نتایج نشان داد که ارتباط معناداری میان متغیرهای دین‌داری، مصرف رسانه‌ای، سرمایه فرهنگی و سن است و در این میان دین‌داری و سبک زندگی رابطه معکوسی داشته‌اند. از نتایج دیگر این پژوهش ارتباط نداشتن میان دو متغیر پایگاه اجتماعی-اقتصادی و جنس با سبک زندگی مصرفی است.

دولاهایت و مارکز<sup>۱</sup> (۲۰۰۵) نشان دادند که در خانواده‌های بسیار مذهبی (مسلمان، مسیحی

1. Dollahite & Marks

و یهودی) بخشش، ایثار، دعا، معنویت و عادات مثبت در بین فرزندان بیشتر از خانواده‌های غیر مذهبی است. کیم<sup>۱</sup> و همکاران (۲۰۰۴) در پژوهشی به رابطه بین معنویت و سلامت روان پرداختند. آنها نتیجه گرفتند رابطه بین معنویت و آسفتگی‌های روانی مانند یک U معکوس است، به این ترتیب که افرادی که نمره خیلی بالا یا خیلی پایین در پرسش‌نامه معنویت کسب کرده بودند، نسبت به افرادی که نمره متوسطی به دست آورده بودند، احساسات مثبت بیشتری مانند شوخ طبعی و اعتماد به نفس و هیجان‌ات منفی کمتری مثل خصومت و غم را تجربه می‌کنند.

با توجه به تحقیقاتی که در داخل و خارج کشور انجام شده است. می‌توان فهمید که در آنها به تأثیر میزان دین‌داری بر سبک‌های مختلف زندگی پرداخته شده و یا اینکه به رابطه دین‌داری با سبک زندگی پرداخته شده است، در بیشتر پژوهش‌ها سبک زندگی از دیدگاه بهداشتی بررسی شده است و فقط به یک بعد سبک زندگی پرداخته شده است، در چند پژوهش دیگر نیز گونه‌شناسی سبک زندگی بررسی شده است و در هیچ‌کدام میزان سبک زندگی اسلامی بررسی نشده و کار تطبیقی انجام نشده است. بنابراین، در پژوهش حاضر از پرسش‌نامه اسلامی استفاده شده است که تمام مؤلفه‌های سبک زندگی را از دیدگاه اسلامی در یک کار مقایسه‌ای بررسی می‌کند. هدف پژوهش حاضر بررسی مقایسه‌ای سبک زندگی اسلامی خانواده‌های شاهد و ایثارگر با خانواده‌های عادی است.

سبک زندگی و بررسی آن، مقوله بسیار تعیین‌کننده و جدی در مطالعات و بررسی‌های کلان راهبردی است؛ زیرا مطالعات کلان راهبردی تنها بر پایه مطالعات و بررسی‌های جزئی امکان‌پذیر است. سبک زندگی پایه و اساس فهم شرایط فرهنگی موجود در تحولات پیش‌رو در این حوزه است و نشان می‌دهد که در بطن ارزش‌های موجود در خرده نظام فرهنگی چه می‌گذرد. در واقع، با کاربرد مفهوم سبک زندگی و تعمیق آن می‌توان به هنجارهای پنهان که در اذهان، باورها و رفتارهای جامعه قابل مشاهده است، پی برد و به دغدغه مستمر مسئولان کشور در حوزه مسائل و تحولات فرهنگی پاسخ داد. بررسی سبک زندگی، در واقع، بررسی فرهنگ جامعه است. شناخت سبک زندگی می‌تواند وجود و میزان نفوذ خرده فرهنگ‌ها را نشان دهد.

بنابراین، برای حفظ حیات فرهنگی جامعه، شناخت سبک زندگی ضرورت دارد. از آنجا که سبک زندگی می‌تواند به‌عنوان یک شاخص در اثربخشی درمان‌ها به کار رود، پس بررسی سبک زندگی این گروه می‌تواند راهبردهای برنامه‌ریزی خدماتی و درمانی در این گروه را تعیین کند. جنگ تحمیلی در ایران پیامدهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی زیادی بر جای گذاشته است

1. kim

و پس از آن گروهی با عنوان شاهد و ایثارگر به وجود آمد که به سه دسته شاهد، جانباز و آزاده تقسیم می‌شوند. خانواده‌های شاهد و ایثارگر، گروهی اجتماعی هستند که دارای ارزش‌ها و هنجارهای درون‌گروهی و تعاملات خاص می‌باشند.

این گروه‌ها، گروه‌هایی هستند که پدر یا مادر، برادر و خواهر آنان برای حفظ ارزش‌های اعتقادی و دفاع از میهن به شهادت رسیده یا معلول شده یا به اسارت در آمده‌اند. بنابراین، پرداختن به این مسئله که آیا ارزش و تقدس شهادت در مکتب اسلام یا فرهنگ ایران می‌تواند تأثیری بر سبک زندگی این گروه و خانواده آنان با دیگر خانواده‌ها داشته باشد، ضروری به نظر می‌رسد. بنابراین، با توجه به اهمیت این موضوع، در این پژوهش به تحلیل مقایسه‌ای سبک زندگی خانواده‌های شاهد و ایثارگر و خانواده‌های عادی پرداخته شد و این فرضیات بررسی شد:

۱. میان کل مقیاس سبک زندگی خانواده‌های شاهد و ایثارگر با دیگر خانواده‌ها تفاوت معناداری وجود دارد؛
۲. میان عملکرد اجتماعی خانواده‌های شاهد و ایثارگر با دیگر خانواده‌ها تفاوت معناداری وجود دارد؛
۳. میان مسائل عبادی خانواده‌های شاهد و ایثارگر با دیگر خانواده‌ها تفاوت معناداری وجود دارد؛
۴. میان باورهای خانواده‌های شاهد و ایثارگر با دیگر خانواده‌ها تفاوت معناداری وجود دارد؛
۵. میان مسائل اخلاقی خانواده‌های شاهد و ایثارگر با دیگر خانواده‌ها تفاوت معناداری وجود دارد؛
۶. میان مسائل مالی خانواده‌های شاهد و ایثارگر با دیگر خانواده‌ها تفاوت معناداری وجود دارد؛
۷. میان مسائل خانوادگی خانواده‌های شاهد و ایثارگر با دیگر خانواده‌ها تفاوت معناداری وجود دارد؛
۸. میان سلامت جسمی خانواده‌های شاهد و ایثارگر با دیگر خانواده‌ها تفاوت معناداری وجود دارد؛
۹. میان مسائل عقلی و علمی خانواده‌های شاهد و ایثارگر با دیگر خانواده‌ها تفاوت معناداری وجود دارد؛
۱۰. میان مسائل امنیتی خانواده‌های شاهد و ایثارگر با دیگر خانواده‌ها تفاوت معناداری وجود دارد؛

۱۱. میان‌زمان‌شناسی خانواده‌های شاهد و ایثارگر با دیگر خانواده‌ها تفاوت معناداری وجود دارد؛
۱۲. میان‌نوع خانواده (شاهد، جانباز، آزاده و عادی) با گرایش به سبک زندگی اسلامی رابطه وجود دارد.

### روش پژوهش

پژوهش حاضر توصیفی از نوع علی-مقایسه‌ای بود. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل دو جامعه زیر است:

- جامعه اول، شامل همه افراد سرپرست خانواده‌های شاهد و ایثارگر شهرستان‌های خرم‌آباد، بروجرد، نورآباد و الشتر در استان لرستان در سال ۱۳۹۲-۱۳۹۳ بود که تعداد کلیه افراد خانواده‌های شاهد و ایثارگر شهرستان‌های مذکور استان لرستان ۱۳۳۰۳ بود.

- جامعه دوم، شامل همه افراد سرپرست خانواده‌های عادی ایثارگر شهرستان‌های خرم‌آباد، بروجرد، نورآباد و الشتر در استان لرستان در سال ۱۳۹۲-۱۳۹۳ بود.

با در نظر گرفتن ماهیت پژوهش و علی-مقایسه‌ای بودن طرح، با استفاده از فرمول کوکران تعداد ۴۶۰ نفر آزمودنی به‌عنوان حجم گروه نمونه انتخاب شد. گروه نمونه در این پژوهش شامل دو گروه مستقل افراد سرپرست خانوار است و حجم هر گروه ۲۳۰ نفر است. معیارهای ورود آزمودنی‌ها در این پژوهش، سرپرست خانوار بودن، تحصیلات بالای سیکل، اهل یکی از شهرستان‌های خرم‌آباد، بروجرد، نورآباد، الشتر بودن است. با توجه به نوع تحقیق و وجود دو جامعه آماری، تعداد گروه نمونه و شیوه نمونه‌گیری به صورت زیر است: تعداد ۲۳۰ نفر افراد سرپرست خانوار از خانواده‌های شاهد و ایثارگر شهرستان‌های مذکور که با توجه به معیارهای پیش‌گفته و با نمونه‌گیری سهمیه‌ای انتخاب شده‌اند، همچنین ۲۳۰ نفر از خانواده‌های عادی که از لحاظ متغیرهای جمعیت‌شناختی (تحصیلات، سرپرست بودن) با گروه اول یکسان شده بودند انتخاب شدند.

روش نمونه‌گیری در این پژوهش، به‌منظور اهمیت شرکت کلیه سرپرستان خانواده‌های عادی و کلیه افراد خانواده‌های شاهد و ایثارگر استان، به شیوه طبقه‌ای سهمیه‌ای انجام شده است. در این حالت تعداد نمونه مورد انتخاب از هر طبقه از طریق فرمول زیر محاسبه می‌شود:

فرمول:

$$n_h = n \frac{N \times h}{N}$$



در این فرمول  $n$  برابر با حجم نمونه،  $N$  برابر با حجم جامعه و  $h$  برابر با حجم هر طبقه می‌باشد.

همچنین برای اندازه‌گیری حجم نمونه در جامعه آماری خانواده‌های شاهد و ایثارگر در این پژوهش از فرمول کوکران استفاده شد. در این فرمول آلفا  $0/05$  و دقت برآورد برابر با  $4/5$  بود که از طریق اجرای مقدماتی بر روی سی نفر از خانواده‌های شاهد و ایثارگر شهرستان‌های خرم‌آباد، بروجرد، نورآباد و الشتر به دست آمد. بر این اساس حجم نمونه در این پژوهش برای خانواده‌های شاهد و ایثارگر شهرستان‌های مذکور  $230$  نفر و همچنین معادل این افراد از جامعه آماری سرپرستان خانواده‌های عادی به صورت نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شد؛ بنابراین، در مجموع  $460$  نفر از دو جامعه آماری نمونه انتخاب شد.

$$\text{فرمول تعیین حجم نمونه کوکران: } n = \frac{N \times t^2 s^2}{Nd^2 + t^2 s^2} \quad (\text{سرای، ۱۳۷۲})$$

$$\frac{13303 \times 1/96^2 \times 2514}{13303 \times 4/5^2 + 1/96^2 \times 2514}$$

جدول ۱: حجم طبقات در جامعه آماری و نمونه مورد مطالعه

شهرها	حجم جامعه آماری در خانواده‌های شاهد و ایثارگر	نسبت در جامعه	حجم نمونه انتخاب شده از خانواده‌ها	نسبت در نمونه
خرم‌آباد	۷۴۶۱	۰/۵۶	۱۲۹	۰/۵۶
بروجرد	۳۷۴۸	۰/۲۸	۶۴	۰/۲۸
نورآباد	۹۴۳	۰/۰۷	۱۶	۰/۰۷
الشتر	۱۱۵۱	۰/۰۹	۲۱	۰/۰۹
کل	۱۳۳۰۳	۰/۱۰۰	۲۳۰	۰/۱۰۰

### ابزار گردآوری داده‌ها

ابزار گردآوری اطلاعات در این تحقیق، همانند دیگر پژوهش‌های مبتنی بر پیمایش، پرسشنامه بوده است. در این پژوهش از پرسشنامه سبک زندگی اسلامی کابویانی (ILST) استفاده شده است که دارای دو فرم بلند (۱۳۵ سؤالی) و فرم کوتاه (۷۹ سؤالی) است که در این پژوهش از فرم کوتاه آن استفاده شده است که در آن آزمودنی‌ها براساس طیف چهار گزینه‌ای لیکرتی (خیلی کم، کم، زیاد، خیلی زیاد) به پرسش‌ها پاسخ داده‌اند. این پرسش‌نامه شامل ده مؤلفه (اجتماعی، عبادی، باورها، اخلاق، مالی، خانواده، سلامت، تفکر و علم، دفاعی امنیتی و زمان‌شناسی) است.

کاویانی برای احراز روایی پرسش‌نامه سبک زندگی اسلامی (ILST) از روایی هم‌زمان و روایی سازه (تحلیل عاملی اکتشافی) استفاده کرده است. نتایج روایی هم‌زمان با استفاده از جهت‌گیری مذهبی انجام شد که ضریب همبستگی بین جهت‌گیری مذهبی و سبک زندگی اسلامی ۰/۶۴ به دست آمد و همچنین ده مؤلفه توسط تحلیل عاملی اکتشافی استخراج شد که در مجموع ۳۸/۱۶ درصد واریانس را تبیین می‌کردند. کاویانی برای احراز پایایی پرسش‌نامه سبک زندگی اسلامی (ILST) از ضریب همسانی درونی (آلفای کرانباخ) استفاده کرده است که نتایج آن برای کل پرسش‌نامه ۰/۷۱ و برای خرده مؤلفه‌های اخلاقی، اجتماعی، تفکر و علم، امنیتی، خانواده، زمان‌شناسی، باورها، مالی، عبادی و سلامت به ترتیب برابر ۰/۷۵، ۰/۵۵، ۰/۶۶، ۰/۴۹، ۰/۶۰، ۰/۶۸، ۰/۵۷، ۰/۶۱، ۰/۳۲ بود.

همچنین در پژوهش حاضر برای احراز روایی پرسش‌نامه از روایی محتوایی استفاده شد. به طوری که پرسش‌نامه جهت تعیین روایی محتوایی، در اختیار ۲۵ نفر دین‌شناس قرار گرفت. نتیجه این ارزیابی نشان داد، ضریب توافق بین داوران ۸۹ درصد است که ضریب قابل قبول و رضایت‌بخشی است. همچنین در پژوهش حاضر برای احراز پایایی پرسش‌نامه از ضریب آلفای کرانباخ استفاده شد که نتایج آن برای کل آزمون ۰/۸۴ به دست آمد.

## یافته‌ها

میانگین و انحراف معیار نمرات آزمودنی‌های خانواده‌های شاهد و ایتارگر با دیگر خانواده‌ها در مورد سبک زندگی و خرده مؤلفه‌های آن در قالب جدول ۲ نشان داده شده است.

جدول ۲: میانگین و انحراف معیار سبک زندگی و خرده مؤلفه‌های آن در کل افراد و به تفکیک خانواده‌های شاهد و ایتارگر با دیگر خانواده‌ها

متغیر	کل افراد		خانواده‌های شاهد و ایتارگر		دیگر خانواده‌ها	
	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار
کل مقیاس سبک زندگی	۴۷۵/۲۵	۳۹/۰۴	۴۸۴/۹۹	۳۷/۸۶	۴۶۵/۵۰	۳۷/۸۴
عملکرد اجتماعی	۵۱/۳۳	۶/۱۴	۵۱/۷۱	۶/۳۷	۵۰/۹۶	۵/۸۹
مسائل عبادی	۴۳/۸۳	۷/۱۳	۴۵/۷۶	۷/۴۹	۴۱/۹۰	۶/۱۸
باورها	۷۱/۲۵	۸/۷۲	۷۰/۴۳	۹/۴۴	۷۲/۰۶	۷/۸۶
مسائل اخلاقی	۵۳/۴۳	۶/۴۷	۵۴/۹۳	۶/۰۴	۵۱/۹۳	۶/۵۶
مسائل مالی	۷۰/۵۴	۷/۹۴	۷۱/۵۰	۷/۹۳	۶۹/۵۷	۷/۸۴
مسائل خانوادگی	۸۴/۹۰	۸/۱۸	۸۷/۰۷	۸/۵۴	۸۲/۷۳	۷/۱۸
سلامت جسمی	۴۸/۳۵	۲/۷۱	۴۸/۸۶	۲/۹۱	۴۷/۸۳	۲/۳۹

متغیر	کل افراد		خانواده‌های شاهد و ایثارگر		دیگر خانواده‌ها	
	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار
مسائل تعقلی و علمی	۴۸/۱۷	۶/۳۴	۵۰/۰۶	۶	۴۶/۲۹	۵/۹۲
مسائل امنیتی	۳۰/۸۳	۴/۴۸	۳۲/۱۳	۴/۵۴	۲۹/۵۳	۴/۰۳
زمان‌شناسی	۱۶/۲۱	۳/۱۶	۱۶/۰۶	۳/۵۳	۱۶/۳۷	۲/۷۵

### ارزیابی فرضیه‌های پژوهش

فرضیه ۱: بین کل مقیاس سبک زندگی خانواده‌های شاهد و ایثارگر با دیگر خانواده‌ها تفاوت معناداری وجود دارد.

جدول ۳: نتایج حاصل از آزمون t گروه‌های مستقل بین خانواده‌های شاهد و ایثارگر با دیگر خانواده‌ها در کل مقیاس سبک زندگی

متغیر	تفاوت دو میانگین	درجه آزادی d. f	T	p
کل مقیاس سبک زندگی	۱۹/۴۸	۴۵۸	۵/۵۱	۰/۰۰۰۱

نتایج آزمون t گروه‌های مستقل نشان داد که میان خانواده‌های شاهد و ایثارگر با دیگر خانواده‌ها در کل مقیاس سبک زندگی تفاوت معناداری وجود دارد ( $t(458) = 5/51, p = 0/0001$ ). به طوری که می‌توان نتیجه گرفت میزان نمره سبک زندگی خانواده‌های شاهد و ایثارگر بیشتر از دیگر خانواده‌ها است.

فرضیه ۲: بین عملکرد اجتماعی خانواده‌های شاهد و ایثارگر با دیگر خانواده‌ها تفاوت معناداری وجود دارد.

جدول ۴: نتایج حاصل از آزمون t گروه‌های مستقل بین خانواده‌های شاهد و ایثارگر با دیگر خانواده‌ها در عملکرد اجتماعی

متغیر	تفاوت دو میانگین	درجه آزادی d. f	T	p
عملکرد اجتماعی	۰/۷۵	۴۵۸	۱/۳۲	۰/۱۸

نتایج آزمون t گروه‌های مستقل نشان داد که میان خانواده‌های شاهد و ایثارگر با دیگر خانواده‌ها از لحاظ عملکرد اجتماعی تفاوت معناداری وجود ندارد ( $t(458) = 1/32, p = 0/18$ ).

فرضیه ۳: بین مسائل عبادی خانواده‌های شاهد و ایتارگر با دیگر خانواده‌ها تفاوت معناداری وجود دارد.

جدول ۵: نتایج حاصل از آزمون t گروه‌های مستقل بین خانواده‌های شاهد و ایتارگر با دیگر خانواده‌ها در مسائل عبادی

متغیر	تفاوت دو میانگین	درجه آزادی d. f	T	p
مسائل عبادی	۳/۸۶	۴۵۸	۶/۰۲	۰/۰۰۰۱

نتایج آزمون t گروه‌های مستقل نشان داد که میان خانواده‌های شاهد و ایتارگر با دیگر خانواده‌ها در مسائل عبادی تفاوت معناداری وجود دارد ( $t(458) = 6/02, p = 0/0001$ ). به طوری که می‌توان نتیجه گرفت میزان نمره مسائل عبادی خانواده‌های شاهد و ایتارگر بیشتر از دیگر خانواده‌ها است.

فرضیه ۴: بین باورهای خانواده‌های شاهد و ایتارگر با دیگر خانواده‌ها تفاوت معناداری وجود دارد.

جدول ۶: نتایج حاصل از آزمون t گروه‌های مستقل بین خانواده‌های شاهد و ایتارگر با دیگر خانواده‌ها از لحاظ باورها

متغیر	تفاوت دو میانگین	درجه آزادی d. f	T	p
باورها	-۱/۶۲	۴۵۸	-۲	۰/۰۴۶

نتایج آزمون t گروه‌های مستقل نشان داد که میان خانواده‌های شاهد و ایتارگر با دیگر خانواده‌ها در باورها تفاوت معناداری وجود دارد ( $t(458) = -1/62, p = 0/046$ ). به طوری که می‌توان نتیجه گرفت که میانگین باور خانواده‌های غیرشاهد بیشتر از خانواده‌های شاهد می‌باشد.

فرضیه ۵: بین مسائل اخلاقی خانواده‌های شاهد و ایتارگر با دیگر خانواده‌ها تفاوت معناداری وجود دارد.

جدول ۷: نتایج حاصل از آزمون t گروه‌های مستقل بین خانواده‌های شاهد و ایتارگر با دیگر خانواده‌ها در مسائل اخلاقی

متغیر	تفاوت دو میانگین	درجه آزادی d. f	T	p
مسائل اخلاقی	۳	۴۵۸	۵/۱۱	۰/۰۰۰۱

نتایج آزمون t گروه‌های مستقل نشان داد که میان خانواده‌های شاهد و ایتارگر با دیگر خانواده‌ها در مسائل اخلاقی تفاوت معناداری وجود دارد ( $t(458) = 5/11, p = 0/0001$ ). به طوری که می‌توان نتیجه گرفت میزان نمره مسائل اخلاقی خانواده‌های شاهد و ایتارگر بیشتر از دیگر خانواده‌ها است.

فرضیه ۶: بین مسائل مالی خانواده‌های شاهد و ایتارگر با دیگر خانواده‌ها تفاوت معناداری وجود دارد.

جدول ۸: نتایج حاصل از آزمون t گروه‌های مستقل بین خانواده‌های شاهد و ایتارگر با دیگر خانواده‌ها در مسائل مالی

متغیر	تفاوت دو میانگین	درجه آزادی d. f	T	p
مسائل مالی	۱/۹۳	۴۵۸	۲/۶۲	۰/۰۰۹

نتایج آزمون t گروه‌های مستقل نشان داد که میان خانواده‌های شاهد و ایتارگر با دیگر خانواده‌ها در مسائل مالی تفاوت معناداری وجود دارد ( $t(458) = 2/62, p = 0/009$ ). به طوری که می‌توان نتیجه گرفت میزان نمره مسائل مالی خانواده‌های شاهد و ایتارگر بیشتر از دیگر خانواده‌ها است.

فرضیه ۷: بین مسائل خانوادگی خانواده‌های شاهد و ایتارگر با دیگر خانواده‌ها تفاوت معناداری وجود دارد.

جدول ۹: نتایج حاصل از آزمون t گروه‌های مستقل بین خانواده‌های شاهد و ایتارگر با دیگر خانواده‌ها در مسائل خانوادگی

متغیر	تفاوت دو میانگین	درجه آزادی d. f	T	p
مسائل خانوادگی	۴/۳۳	۴۵۸	۵/۸۹	۰/۰۰۰۱

نتایج آزمون t گروه‌های مستقل نشان داد که میان خانواده‌های شاهد و ایتارگر با دیگر خانواده‌ها در مسائل خانوادگی تفاوت معناداری وجود دارد ( $t(458) = 5/89, p = 0/0001$ ). به طوری که می‌توان نتیجه گرفت میزان نمره مسائل خانوادگی خانواده‌های شاهد و ایتارگر بیشتر از دیگر خانواده‌ها است.

فرضیه ۸: بین سلامت جسمی خانواده‌های شاهد و ایتارگر با دیگر خانواده‌ها تفاوت معناداری وجود دارد.

جدول ۱۰: نتایج حاصل از آزمون t گروه‌های مستقل بین خانواده‌های شاهد و ایتارگر با دیگر خانواده‌ها از لحاظ سلامت جسمی

متغیر	تفاوت دو میانگین	درجه آزادی d. f	T	p
سلامت جسمی	۱/۰۳	۴۵۸	۴/۱۵	۰/۰۰۱

نتایج آزمون t گروه‌های مستقل نشان داد که میان خانواده‌های شاهد و ایتارگر با دیگر خانواده‌ها در سلامت جسمی تفاوت معناداری وجود دارد ( $t(458) = 4/15, p = 0/001$ ). به طوری که می‌توان نتیجه گرفت میزان نمره سلامت جسمی خانواده‌های شاهد و ایتارگر بیشتر از دیگر خانواده‌ها است.

فرضیه ۹: بین مسائل عقلی و علمی خانواده‌های شاهد و ایتارگر با دیگر خانواده‌ها تفاوت معناداری وجود دارد.

جدول ۱۱: نتایج حاصل از آزمون t گروه‌های مستقل بین خانواده‌های شاهد و ایتارگر با دیگر خانواده‌ها در مسائل عقلی و علمی

متغیر	تفاوت دو میانگین	درجه آزادی d. f	T	p
عقلی و علمی	۳/۷۶	۴۵۸	۶/۷۸	۰/۰۰۰۱

نتایج آزمون t گروه‌های مستقل نشان داد که میان خانواده‌های شاهد و ایتارگر با دیگر خانواده‌ها در مسائل عقلی و علمی تفاوت معناداری وجود دارد ( $t(458) = 6/78, p = 0/0001$ ). به طوری که می‌توان نتیجه گرفت میزان نمره مسائل عقلی و علمی خانواده‌های شاهد و ایتارگر بیشتر از دیگر خانواده‌ها است.

فرضیه ۱۰: بین مسائل امنیتی خانواده‌های شاهد و ایتارگر با دیگر خانواده‌ها تفاوت معناداری وجود دارد.

جدول ۱۲: نتایج حاصل از آزمون t گروه‌های مستقل بین خانواده‌های شاهد و ایثارگر با دیگر خانواده‌ها در مسائل امنیتی

متغیر	تفاوت دو میانگین	درجه آزادی d. f	T	p
مسائل امنیتی	۲/۵۹	۴۵۸	۶/۴۷	۰/۰۰۰۱

نتایج آزمون t گروه‌های مستقل نشان داد که میان خانواده‌های شاهد و ایثارگر با دیگر خانواده‌ها در مسائل امنیتی تفاوت معناداری وجود دارد ( $t(458) = 6/47, p = 0/0001$ ). به طوری که می‌توان نتیجه گرفت میزان نمره مسائل امنیتی خانواده‌های شاهد و ایثارگر بیشتر از دیگر خانواده‌ها است.

فرضیه ۱۱: بین زمان‌شناسی خانواده‌های شاهد و ایثارگر با دیگر خانواده‌ها تفاوت معناداری وجود دارد.

جدول ۱۳: نتایج حاصل از آزمون t گروه‌های مستقل بین خانواده‌های شاهد و ایثارگر با دیگر خانواده‌ها در زمان‌شناسی

متغیر	تفاوت دو میانگین	درجه آزادی d. f	T	p
زمان‌شناسی	-۰/۳۱	۴۵۸	-۱/۰۶	۰/۲۹

نتایج آزمون t گروه‌های مستقل نشان داد که بین خانواده‌های شاهد و ایثارگر با دیگر خانواده‌ها در زمان‌شناسی تفاوت معناداری وجود ندارد ( $t(458) = -1/06, p = 0/29$ ).

### بحث و نتیجه‌گیری

با ملاحظه اهمیت موضوع سبک زندگی و نقش آن در کیفیت زندگی و پیش‌گیری از بیماری‌ها، هدف این پژوهش تعیین تفاوت میان کل مقیاس سبک زندگی خانواده‌های شاهد و ایثارگر با دیگر خانواده‌ها در شهرستان‌های خرم‌آباد، بروجرد، نورآباد و الشتر بود. تحلیل آماری صورت گرفته حاصل از آزمون t گروه‌های مستقل نشان داد که بین خانواده‌های شاهد و ایثارگر با دیگر خانواده‌ها در کل مقیاس سبک زندگی تفاوت معناداری وجود دارد. به طوری که می‌توان نتیجه گرفت، میزان نمره سبک زندگی خانواده‌های شاهد و ایثارگر بیشتر از دیگر خانواده‌ها است. به این معنی که خانواده‌های شاهد و ایثارگر سبک زندگی اسلامی‌تری نسبت به خانواده‌های عادی دارند. در تبیین این یافته می‌توان گفت که سبک‌های زندگی متأثر از عوامل بسیاری چون اقتصاد،

سیاست، فرهنگ و همین‌طور مذهب‌اند (نصرتی، ۱۳۹۲). از آنجایی‌که در جامعه ایرانی مذهب رکن اساسی زندگی فردی و اجتماعی تلقی می‌شود و همچنین براساس نظریه‌های بسیاری از جامعه‌شناسان، از جمله زیمل، گیدنز، بورديو و...، امروزه تنها عامل اقتصادی، مثل آنچه که مارکس می‌گفت، نمی‌تواند تعیین‌کننده شیوه زندگی افراد باشد و عوامل دیگر یا به تعبیر بورديو سرمایه‌های دیگری چون سرمایه‌های فرهنگی، اجتماعی، مذهبی و نمادین نیز بر کنش و سبک زندگی انسان‌ها مؤثرند (استوری، ۱۳۸۶). بنابراین، دین نیز به‌عنوان یکی از سرمایه‌های اصلی جامعه محسوب می‌شود که افراد متأثر از آن می‌توانند نگرش‌ها، رفتارها و در نهایت سبک زندگی خود را از دیگران متمایز کنند. همچنان‌که نخستین پژوهشگران سبک زندگی نیز ارزش‌ها را اصلی‌ترین منبع شکل‌گیری سبک زندگی می‌دانستند و تأکید داشتند که شناخت ساختار ارزش‌های فردی اصلی‌ترین وظیفه برای درک سبک زندگی افراد است، به‌طور کلی طرفداران نقش ارزش‌ها در شکل دادن به سبک زندگی معتقدند که ارزش‌های فعلی فرد تعیین‌کننده سبک زندگی اوست و ارزش‌های دینی را از جمله این ارزش‌ها می‌دانند (فاضلی، ۱۳۸۹). از آنجا که نتایج بسیاری از تحقیقات در داخل کشور نشان می‌دهند که خانواده‌های شاهد و ایثارگر دارای نگرش مذهبی تری نسبت به سایر افراد جامعه هستند (خدایاری و همکاران، ۱۳۷۸؛ خدایاری و همکاران، ۱۳۸۵؛ گودرزی، ۱۳۸۲؛ موسوی، ۱۳۸۸) بنابراین، طبیعی می‌نماید که میانگین کل مقیاس سبک زندگی آنان بالاتر از سایر افراد جامعه باشد.

نتایج آزمون t گروه‌های مستقل نشان داد که بین خانواده‌های شاهد و ایثارگر با دیگر خانواده‌ها از لحاظ عملکرد اجتماعی تفاوت معناداری وجود ندارد. به این معنی که خانواده‌های شاهد و ایثارگر عملکرد اجتماعی (معاشرت با همسایگان، شرکت در امور اجتماعی، انجام صلح‌رحم، مسئولیت‌پذیری و مهربان بودن با دیگران) متفاوتی نسبت به دیگر خانواده‌ها ندارند که این نتیجه با تحقیق کامران (۱۳۸۹) که سرمایه اجتماعی خانواده‌های شاهد و ایثارگر را با خانواده‌های عادی مقایسه کرده است همسو نیست. و با تحقیق رهنما (۱۳۸۴) که رشد اجتماعی فرزندان شاهد و ایثارگر را مقایسه کرده همسو می‌باشد.

نتایج آزمون t گروه‌های مستقل نشان داد که بین خانواده‌های شاهد و ایثارگر با دیگر خانواده‌ها در مسائل عبادی تفاوت معناداری وجود دارد. به‌طوری‌که می‌توان نتیجه گرفت میزان نمره مسائل عبادی خانواده‌های شاهد و ایثارگر بیشتر از دیگر خانواده‌ها است. به این معنی که رعایت مسائل عبادی (خواندن نماز اول وقت، شرکت در نماز جمعه، مناجات، روزه گرفتن، احترام به کعبه و نظایر آن) در خانواده‌های شاهد و ایثارگر بیشتر از خانواده‌های عادی است. این یافته از پژوهش با



نتایج پژوهش‌های خدایاری و همکاران (۱۳۷۸)؛ خدایاری و همکاران (۱۳۸۵)؛ گودرزی (۱۳۸۲)؛ موسوی (۱۳۸۸) هماهنگ و همسو است. این پژوهش‌ها نشان داده‌اند که دانشجویان شاهد در مقایسه با دانشجویان غیرشاهد از میزان بالاتری از دین‌داری برخوردار هستند. از دلایل احتمالی این امر می‌توان به حضور این افراد در خانواده‌های متعهد و معتقد به مذهب اشاره نمود که منجر به گرایش و جهت‌گیری بیشتر این افراد به دین و آموزه‌های آن شده است. البته افزون بر حضور در خانواده‌های مذهبی، حمایت‌های اجتماعی مناسب‌تر از طرف نهادهای مسئول، همچنین از آنجایی که خانواده‌های شاهد و ایثارگر تحت حمایت سازمان بنیاد شهید می‌باشند و این سازمان برنامه‌های مذهبی بیشتری برای این خانواده‌ها تدارک می‌بیند که این امر در فراگیری و بهره‌مندی این افراد از مفاهیم و شرایع دینی بی‌تأثیر نیست.

نتایج آزمون t گروه‌های مستقل نشان داد که بین خانواده‌های شاهد و ایثارگر با دیگر خانواده‌ها در باورها تفاوت معناداری وجود دارد. به طوری که می‌توان نتیجه گرفت که میانگین باور خانواده‌های غیرشاهد بیشتر از خانواده‌های شاهد است. به این معنی که باورهای اسلامی مانند اعتقاد به منجی موعود، حکوت دینی، زیارت اماکن مقدس، قیامت، معاد در خانواده‌های مذکور بیشتر از خانواده‌های عادی است. این یافته از پژوهش با نتایج پژوهش‌های خدایاری و همکاران (۱۳۷۸)؛ خدایاری و همکاران (۱۳۸۵)؛ گودرزی (۱۳۸۲)؛ موسوی (۱۳۸۸) هماهنگ و همسو است. این پژوهش‌ها نشان داده‌اند که دانشجویان شاهد در مقایسه با دانشجویان غیرشاهد از میزان بالاتری از دین‌داری برخوردار هستند. از دلایل احتمالی این امر می‌توان به حضور این افراد در خانواده‌های متعهد و معتقد به مذهب اشاره نمود که منجر به گرایش و جهت‌گیری بیشتر این افراد به دین و آموزه‌های آن شده است. البته افزون بر حضور در خانواده‌های مذهبی، حمایت‌های اجتماعی مناسب‌تر از طرف نهادهای مسئول، همچنین از آنجایی که خانواده‌های شاهد و ایثارگر تحت حمایت سازمان بنیاد شهید می‌باشند و این سازمان برنامه‌های مذهبی بیشتری برای این خانواده‌ها تدارک می‌بیند که این امر در فراگیری و بهره‌مندی این افراد از مفاهیم و شرایع دینی بی‌تأثیر نیست.

نتایج آزمون t گروه‌های مستقل نشان داد که میان خانواده‌های شاهد و ایثارگر با دیگر خانواده‌ها در باورها تفاوت معناداری وجود دارد. به طوری که می‌توان نتیجه گرفت میزان نمره مسائل اخلاقی خانواده‌های شاهد و ایثارگر بیشتر از دیگر خانواده‌ها است که همسو با پژوهش دولاهایت و مارکز (۲۰۰۵) است که آنها نشان دادند که در خانواده‌های بسیار مذهبی (مسلمان، مسیحی و یهودی) بخشش، ایثار، دعا، معنویت و عادات مثبت در بین فرزندان بیشتر از خانواده‌های غیر مذهبی است.

نتایج آزمون t گروه‌های مستقل نشان داد که بین خانواده‌های شاهد و ایثارگر با دیگر خانواده‌ها در مسائل مالی تفاوت معناداری وجود دارد. به طوری که می‌توان نتیجه گرفت میزان نمره مسائل مالی خانواده‌های شاهد و ایثارگر بیشتر از دیگر خانواده‌ها است. چون در این تحقیق نشان داده شده است که خانواده‌های شاهد و ایثارگر سبک زندگی اسلامی تری نسبت به دیگر خانواده‌ها دارند، و در دین اسلام هم در مورد مسائل مالی دستورات ویژه‌ای دارد، از جمله رعایت حقوق دیگران در معامله، حلال بودن درآمد، کمک به نیازمندان پرداخت خمس، زکات، پرهیز از اسراف و همانند آن. بنابراین، این خانواده‌ها مسائل مالی اسلامی را بیشتر رعایت می‌کنند.

نتایج آزمون t گروه‌های مستقل نشان داد که بین خانواده‌های شاهد و ایثارگر با دیگر خانواده‌ها در مسائل خانوادگی تفاوت معناداری وجود دارد. به طوری که می‌توان نتیجه گرفت میزان نمره مسائل خانوادگی خانواده‌های شاهد و ایثارگر بیشتر از دیگر خانواده‌ها است. می‌توان گفت نتیجه این پژوهش همسو با تحقیق محمدی و همکاران (۱۳۹۱) است. در این پژوهش به بررسی رابطه ساده و چندگانه بین سبک زندگی با تعالی خانواده پرداخته شده است. نتایج تحقیق نشان داد که بین ابعاد سبک زندگی و تعالی خانواده رابطه مثبت و معنی دار وجود دارد. به این معنی که از بین مؤلفه‌های سبک زندگی، سلامت روحانی، سلامت روان شناختی و سلامت اجتماعی رابطه معنی داری با تعالی خانواده دارد. همچنین نتایج این تحقیق با تحقیق دولاهایت و مارکز (۲۰۰۵) همسو است که آنها نشان دادند که در خانواده‌های بسیار مذهبی (مسلمان، مسیحی و یهودی) بخشش، ایثار، دعا، معنویت و عادات مثبت در بین فرزندان بیشتر از خانواده‌های غیرمذهبی است. به نظر می‌رسد که این در نتیجه اصل توجه به حقوق و وظایف یکدیگر و همچنین نقش ایمان به خدا در آرامش زندگی خانوادگی است.

نتایج آزمون t گروه‌های مستقل نشان داد که میان خانواده‌های شاهد و ایثارگر با دیگر خانواده‌ها در سلامت جسمی تفاوت معناداری وجود دارد. به طوری که می‌توان نتیجه گرفت میزان نمره سلامت جسمی خانواده‌های شاهد و ایثارگر بیشتر از دیگر خانواده‌ها است. این نتیجه همسو با پژوهش خوش‌طینت (۱۳۹۱) است از آنجایی که سلامت جسمانی یکی از مؤلفه‌های سلامت روان می‌باشد، می‌توان گفت که این یافته با نتایج پژوهش‌های حدادی کوهسار، روشن، اصغرنژاد فرید (۱۳۸۴)، موسوی (۱۳۸۸) ناهمسو است.

نتایج آزمون t گروه‌های مستقل نشان داد که بین خانواده‌های شاهد و ایثارگر با دیگر خانواده‌ها در مسائل عقلی و علمی تفاوت معناداری وجود دارد. به طوری که می‌توان نتیجه گرفت میزان نمره مسائل عقلی و علمی خانواده‌های شاهد و ایثارگر بیشتر از دیگر خانواده‌ها است که این نتیجه

همسو با تحقیق محبوبی و همکاران (۱۳۹۱) می‌باشد که نشان داد نمره هدف در زندگی ایثارگران بالاتر از مردم عادی بود. در تبیین این یافته می‌توان گفت که شکل‌گیری ذهن علمی قوی و دستیابی به توانایی‌های لازم برای تفکر و تعقل در طی سالیان تحول شخصیت شکل می‌گیرد و به این ترتیب نقش کانون خانواده در ایجاد این ظرفیت‌ها برجسته می‌شود. از آنجایی که خانواده‌های شاهد و ایثارگر با توجه به نتایج این پژوهش دارای سبک زندگی اسلامی‌تری می‌باشند و در دین مبین اسلام تأکیدات مکرری بر تفکر و تعقل شده است بنابراین، طبیعی می‌نماید که مسائل عقلی و علمی در این خانواده‌ها پررنگ‌تر از سایر خانواده‌ها باشد.

نتایج آزمون t گروه‌های مستقل نشان داد که بین خانواده‌های شاهد و ایثارگر با دیگر خانواده‌ها در مسائل امنیتی تفاوت معناداری وجود دارد. به طوری که می‌توان نتیجه گرفت میزان نمره مسائل امنیتی خانواده‌های شاهد و ایثارگر بیشتر از دیگر خانواده‌ها می‌باشد. به این معنی که اهمیت مسائل امنیتی (شهید شدن در راه خدا، مبارزه با دشمن، شرکت در جهاد مالی و نظایر آن) در خانواده‌های شاهد و ایثارگر بیشتر از خانواده‌های عادی است. که این نتیجه همسو با پژوهش ظهیری (۱۳۸۹) است که نشان می‌داد فرزندان شاهد و ایثارگر نگرش بالایی نسبت به فرهنگ شهادت دارند. به دلیل اینکه در دین اسلام به وظایف دفاعی و امنیتی اهمیت بسیار داده شده است. «و قَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَكُمْ وَ لَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ؛ در راه خدا با کسانی که با شما می‌جنگد، نبرد کنید و از حد تجاوز نکنید که خدا تعدی کنندگان را دوست نمی‌دارد» (بقره، ۱۹۰) و همچنین «و لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزُقُونَ؛ و گمان مبر آنان که در راه خدا کشته شده‌اند، مردگانی هستند، بلکه آنان زنده و در بارگاه پروردگارشان بهره‌مندند» (آل عمران، ۱۶۹). در واقع، می‌توان آن را این‌گونه تبیین کرد که خانواده‌های شاهد و ایثارگر به دلیل اینکه سبک زندگی اسلامی‌تری دارند و چون در دین اسلام جهاد در راه خدا و شهادت در راه خدا ستایش شده است، بنابراین در این مؤلفه نمره خانواده‌های شاهد و ایثارگر بیشتر از خانواده‌های عادی است.

نتایج آزمون t گروه‌های مستقل نشان داد که بین خانواده‌های شاهد و ایثارگر با دیگر خانواده‌ها در زمان‌شناسی تفاوت معناداری وجود ندارد. از دلایل احتمالی تفاوت نداشتن بین خانواده‌های شاهد و ایثارگر با دیگر خانواده‌ها در زمان‌شناسی می‌توان بیان نمود که همه افراد جامعه اعم از خانواده‌های شاهد و ایثارگر و دیگر خانواده‌ها برای تأمین مخارج زندگی باید از زمانی که در اختیار دارند حداکثر استفاده را به عمل آورند. بنابراین، طبیعی می‌نماید که بین خانواده‌های شاهد و ایثارگر با دیگر خانواده‌ها تفاوت معناداری از لحاظ زمان‌شناسی وجود نداشته باشد. سؤالاتی که در

این پژوهش مؤلفه‌های زمان‌شناسی را می‌سنجیدند عبارت بودند از: ساعات روز را کار می‌کنم؛ برای اوقاتم برنامه دارم و به آن عمل می‌کنم.

از محدودیت‌های این مطالعه می‌توان به استفاده از یک روش پژوهش کمی اشاره کرد؛ زیرا با استفاده از روش تحقیق کیفی از طریق مصاحبه‌های ساخت‌یافته، نیمه‌ساخت‌یافته و ناساخت‌یافته می‌توان به یافته‌های عمیق دست یافت، اگر تغییر در هدف‌های پژوهش این امکان را فراهم می‌ساخت که از روش‌های کیفی نظیر مصاحبه‌های عمیق و نیمه‌ساخت‌یافته استفاده شود، نتایج کامل‌تری به دست می‌آمد. در پژوهش حاضر، با توجه به کمبود زمان، صرفاً خانواده‌های شاهد و ایثارگر بعضی از شهرستان‌های استان لرستان بررسی شده‌اند. علت انتخاب این شهرستان‌ها از سوی پژوهشگر، محدودیت در اجرا بوده است. نبود پیشینه غنی تجربی در زمینه تفاوت گروه‌های مورد مطالعه از لحاظ سبک زندگی اسلامی از محدودیت‌های دیگر این پژوهش بود. همچنین، گردآوری داده‌های پژوهش به صورت خودگزارشی بود، از این رو شایسته است که تفسیر نتایج با احتیاط انجام شود.

نگاهی به نتایج و برگشت به مبانی نظری، دست‌مایه‌های خوبی برای سازمان بنیاد شهید استان لرستان از جهت بالاتر بودن سبک زندگی خانواده‌های شاهد و ایثارگر نسبت به خانواده‌های عادی فراهم می‌کند. بنابراین، برنامه‌ریزی و اجرای آموزش، با هدف تقویت بیشتر سبک زندگی اسلامی ضروری است. افزون بر آموزش، اجرای اقدام پژوهی‌ها و مطالعات موردی مربوط در دستیابی بهتر به اهداف مورد نظر مفید است.

از آنجایی که استان لرستان یکی از محروم‌ترین استان‌های ایران می‌باشد، لازم است تحقیقات بیشتری در زمینه سبک زندگی اسلامی در این استان انجام شود و در این زمینه اقدامات لازم صورت پذیرد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی  
پرتال جامع علوم انسانی

## منابع

- بابانژاد، مهرا و دیگران (۱۳۹۱)، «بررسی سبک زندگی دانشجویان و عوامل همراه آن»، مجله علوم پزشکی دانشگاه شهید بهشتی، ش ۵، ص ۲۵۲-۲۵۷.
- پروچاسکا و جان نورکراس (۱۳۸۳)، نظریه‌های روان‌درمانی، ترجمه: سیدیحیی سیدمحمدی، تهران: رشد.
- پیرزاده، آسیه (۱۳۹۰)، «بررسی سبک زندگی سالم معلمان شاغل در مدارس دخترانه»، تحقیقات نظام سلامت، ش ۶، ص ۱۰۷۵-۱۰۷۸.
- حسینی، ابوالقاسم، (۱۳۸۰)، «بهداشت روانی»، اصول بهداشت روانی، س ۳، ش ۹ و ۱۰، ص ۶۱.
- خوش‌طینت، ولی‌اله (۱۳۹۱)، «تأثیر التزام عملی به اعتقادات اسلامی از طریق سبک زندگی سالم بر گرایش دانشجویان به مصرف مواد مخدر»، روان‌شناسی سلامت، ش ۱، ص ۴۶-۵۹.
- دادستان، پریخ (۱۳۷۹)، «پیشگیری از عقب‌ماندگی کاذب: نخستین گام در راه تأمین بهداشت روانی»، مجموعه مقالات علوم انسانی و روان‌شناسی، ص ۳۷-۵۶.
- ذوالفقاری، میترا (۱۳۹۲)، «بررسی عوامل خطر سبک زندگی مردم شهر تهران»، مجله علوم پزشکی شهید صدوقی یزد، ش ۱، ص ۲۸-۳۶.
- ربانی، رسول و رستگار، یاسر (۱۳۸۷)، «جوان، سبک زندگی و فرهنگ، مصرفی»، ماهنامه مهندسی فرهنگی، س ۳، ش ۲۳ و ۲۴، ص ۴۴-۵۳.
- زارع، بیژن و دیگران (۱۳۹۱)، «بررسی سبک زندگی جوانان در شهر تهران»، فصلنامه تحقیقات فرهنگی، ش ۴، ص ۷۵-۱۰۵.
- شفیع‌آبادی، عبدالله؛ ناصری، غلامرضا (۱۳۸۰)، نظریه‌های مشاوره و روان‌درمانی. تهران: مرکز نشر دانشگاهی.
- کاویانی، محمد (۱۳۹۱)، سبک زندگی اسلامی و ابزار سنجش آن، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
- کردی، حسین و دیگران (۱۳۹۱)، «بررسی سبک زندگی زنان شاغل و غیرشاغل»، فصلنامه زن و جامعه، ش ۴، ص ۲۱-۴۲.
- کرمی قهی، محمد تقی؛ زادسر، زینب (۱۳۹۲)، «سنجش بررسی رابطه دین‌داری و سبک

- زندگی»، زن در فرهنگ و هنر، دوره ۵، ش ۱۰۱، ص ۱۸۵.
- مرادی، اعظم؛ عابدی، احمد (۱۳۸۹)، «فراتحلیل تحقیقات انجام شده پیرامون سازگاری خانوادگی خانواده‌های شاهد و ایثارگر»، فصلنامه خانواده‌پژوهی؛ ۶ (۲۲)، ص ۱۹۳-۲۱۰.
- Chliaoutakis, J. E., et al. (2005), Lifestyle traits as predictors of driving behaviour in urban areas of Greece. *Transportation Research Part F*, 8, 413-428.
- DiMatteo MR, Martin LR. *Health psychology*. Boston MA: Allyn & Bacon; 2004. p. 24-7.
- Fuchino, Y., Mizoue, T., Tokui, N., Ide, R., Fujino, Y., Yoshimura, T. (2003), Health-related lifestyle and mental health among inhabitants of a city in Japan. *Nippon-Koshu-Eisei-Zasshi*, 50, 303-13.
- Horowitz, A. V. (2002), Outcomes in the sociology of mental health and illness: Where have we been and where are we going? *Journal of Health and Social Behavior*, 43, 143-151.
- Kim, Y., Seidlitz, L., Ro, Y., Evinger, J. S., and Duberstein, P. R., 2004. Spirituality and affect: a function of changes in religious affiliation. *Personality and Individual Differences*, 37, 861870.
- Koivusilta, L., Rimpel, A. A., & Rimpel, A. M. (1998), Health-related lifestyle in adolescence predicts adult educational level: A longitudinal study from Finland. *Journal of Epidemiology and Community Health*, 52, 794-801.
- Park JE. *Parks textbook of preventive and social medicine*. 17th ed. Tehran: Iliya Publication; 2002.
- Plasker, E. (2007), *The 100-Year lifestyle*. Adams Media, an F+W a. publications company. U.S.A.
- Stein, T. H & Edwards, E, (2003), *Classical Adlerian theory and practice*, Sanfrancisco, Alfred Adler Institute of Sanfrancisco.
- Veal, A. J. (1993), The concept of lifestyle: a review. *Leisure Studies*, 12(4), 233-252.